

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE
9 päivänä syyskuuta 2021¹

Asia C-242/20

**HRVATSKE ŠUME d.o.o., Zagreb, jolle HRVATSKE ŠUME javno poduzeće za gospodarenje šumama i šumskim zemljištima u Republici Hrvatskoj p.o., Zagrebin oikeudet ovat siirtyneet,
vastaan
BP EUROPA SE, jolle DEUTSCHE BP AG:n oikeudet ovat siirtyneet, jolle taas THE BURMAH OIL (Deutschland), GmbH:n oikeudet ovat siirtyneet**

(Ennakkoratkaisupyyntö – Visoki trgovački sud Republike Hrvatske (ylempi kauppatoimioistuina, Kroatia))

Ennakkoratkaisupyyntö – Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue – Oikeudellinen yhteistyö siviili- ja kauppaoikeuden alalla – Tuomioistuimen toimivalta – Asetus (EY) N:o 44/2001 – Perusteettoman edun palauttamista koskeva kante – Luokittelu – 5 artiklan 1 ja 3 alakohta – Erityinen toimivalta ”sopimusta koskevassa asiassa” ja ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa”

I Johdanto

1. Visoki trgovački sud Republike Hrvatske (ylempi kauppatoimioistuina, Kroatia) on käsiteltävänä olevalla ennakkoratkaisupyyntöllä esittänyt unionin tuomioistuimelle kaksi kysymystä tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla annetun asetuksen (EY) N:o 44/2001² (jäljempänä Bryssel I -asetus) tulkinnasta.

2. Nämä kysymykset on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Kroatian oikeuden mukaan perustettu yhtiö HRVATSKE ŠUME d.o.o., Zagreb, ja Hampuriin (Saksa) sijoittautunut yhtiö BP EUROPA SE ja joka koskee ensin mainitun yhtiön pankkitililtä täytäntöönpanomenettelyn yhteydessä ulosmitattua ja osaksi jälkimmäisen yhtiön varallisuutta siirrettyä rahasummaa. Koska tämä menettely on sittemmin todettu pätemättömäksi, pääasian valittaja vaatii kyseessä olevan summan palauttamista perusteettomana etuna.

3. Ennen pääasian käsittelyä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on ratkaistava, onko kroatialaisilla tuomioistuimilla toimivalta tutkia tämä palauttamisvaatimus vai onko asia saatettava saksalaisten tuomioistuinten käsiteltäväksi BP EUROPA:n kotipaikan jäsenvaltion

¹ Alkuperäinen kieli: ranska.

² 22.12.2000 annettu neuvoston asetus (EYVL 2001, L 12, s. 1).

tuomioistuimina. Vastaus riippuu erityisesti siitä, onko tällaisessa vaatimuksessa kyse Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohdassa tarkoitettusta ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevasta asiasta”.

4. Tämä ei ole ensimmäinen kerta, kun unionin tuomioistuinta pyydetään ottamaan kantaa perusteettomaan etuun perustuvien vaatimusten luokitteluun Bryssel I -asetuksen kannalta. Se ei kuitenkaan ole vielä vastannut yksiselitteisesti siihen, onko tämän asetuksen 5 artiklan 3 alakohdassa tarkoitettu ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa” sovellettava toimivaltasääntö sovellettavissa tämäntyyppisiin vaatimuksiin. Koska tämä säännös liittyy systematiikaltaan kyseisen asetuksen 5 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettuun ”sopimusta koskevassa asiassa” sovellettavaan toimivaltasääntöön, unionin tuomioistuimella on tilaisuus antaa tässä asiassa näitä kahta sääntöä koskeva kattava vastaus.

5. Tässä ratkaisuehdotuksessa selitän, että *yhtäältä* perusteettoman edun palauttamista koskevissa vaatimuksissa ei ole kyse Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettusta ”sopimusta koskevasta asiasta”, paitsi jos ne liittyvät läheisesti oikeudenkäynnin asianosaisten väliseen olemassa olevaan tai olemassa olevaksi oletettuun sopimussuhteeseen, ja että *toisaalta* niissä ei ole kyse tämän asetuksen 5 artiklan 3 alakohdassa tarkoitettusta ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevasta asiasta”.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Bryssel I -asetus

6. Bryssel I -asetuksen johdanto-osan 11 ja 12 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(11) Tuomioistuimen toimivaltaa koskevien sääntöjen ennustettavuuden on oltava hyvä, ja niiden on perustuttava periaatteeseen, jonka mukaan toimivaltainen tuomioistuin määräytyy pääsääntöisesti vastaajan kotipaikan perusteella, ja vastaajan kotipaikan tuomioistuin on aina toimivaltainen, lukuun ottamatta joitakin tarkoin rajattuja tapauksia, joissa riidan kohteen tai osapuolten sopimusvapauden vuoksi jokin muu liittymäperuste on oikeutettu. – –

(12) Asianmukaisen lainkäytön helpottamiseksi tai tuomioistuimen ja riita-asian läheisen yhteyden vuoksi tulisi olla vaihtoehtoisia toimivaltaperusteita vastaajan kotipaikan mukaan määräytyvän toimivaltaperusteen lisäksi.”

7. Tämän asetuksen 2 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Kanne henkilöä vastaan, jonka kotipaikka on jäsenvaltiossa, nostetaan hänen kansalaisuudestaan riippumatta tuon jäsenvaltion tuomioistuimissa, jollei tämän asetuksen säännöksistä muuta johdu.”

8. Kyseisen asetuksen 5 artiklan 1 ja 3 alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisessa jäsenvaltiossa:

1) a) sopimusta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä kanteen perusteena oleva velvoite on täytetty tai täytettävä,

--

3) sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahinko sattui tai saattaa sattua”.

9. Bryssel I -asetus on korvattu tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla annetulla asetuksella (EU) N:o 1215/2012³ (jäljempänä Bryssel I a -asetus). Tämän viimeksi mainitun asetuksen 66 artiklan mukaan sitä sovelletaan kuitenkin ainoastaan sellaisiin oikeudenkäynteihin, jotka on pantu vireille 10.1.2015 tai sen jälkeen. Koska pääasiassa kyseessä oleva kanne on nostettu 1.10.2014, siihen sovelletaan ajallisesti Bryssel I -asetusta.

B Kroatian oikeus

10. Kroatian oikeudessa perusteetonta etua koskevat säännöt sisältyvät velvoiteoikeudellisista suhteista annetun lain (zakon o obveznim odnosima; Narodne novine, nro 35/05, 41/08, 125/11, 78/15 ja 29/18) 1111–1120 §:ään.

11. Tämän lain 1111 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1) Kun osa henkilön varallisuudesta siirretään siirtämisen tavasta riippumatta osaksi toisen henkilön varallisuutta ilman, että siirto perustuu oikeustoimeen, tuomioistuimen tai muun toimivaltaisen viranomaisen ratkaisuun tai lakiin, kyseisen edun saaja on velvollinen palauttamaan sen, tai jos tämä ei ole mahdollista, tai korvaamaan sen arvon.

2) Varallisuuden siirrolla tarkoitetaan myös edun saamista toimen toteuttamisesta.

3) Palauttamista tai arvon korvaamista koskeva velvollisuus on olemassa silloinkin, kun etu on saatu tehottoman tai myöhemmin poistetun perusteen nojalla.”

III Pääasia, ennakkoratkaisukysymykset ja asian käsittely unionin tuomioistuimessa

12. Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että Trgovački sud u Zagrebu (Zagrebin kauppatuomioistuin, Kroatia) oli tiettyinä päivinä määrännyt THE BURMAH OIL (Deutschland), GmbH:n vaatimuksesta FUTURA d.o.o., Zagrebiin (Kroatia) kohdistuvan velvoitteen

³ 12.12.2012 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EUVL 2012, L 351, s. 1).

pakkotäytäntöönpanosta määrämällä ulosmitattavaksi ensin mainitun yhtiön hyväksi rahasaatavan, joka jälkimmäisellä yhtiöllä oli kolmannelta yhtiöltä eli HRVATSKE ŠUME:ltä.⁴

13. Tämä viimeksi mainittu yhtiö vaati Vrhovni sud Republike Hrvatskessa (Kroatian ylin tuomioistuin) vireille panemassaan ylimääräisessä muutoksenhakumenettelyssä osaltaan määrättyjen täytäntöönpanotoimien pätemättömäksi toteamista. Koska tällä menettelyllä ei ollut lykkävää vaikutusta, pakkotäytäntöönpano toteutettiin 11.3.2003, jolloin 3 792 600,87 Kroatian kunaa (HRK) (n. 503 331 euroa) nostettiin sen pankkitililtä ja siirrettiin DEUTSCHE BP AG:lle – jolle tällä välin THE BURMAH OIL (Deutschland):n oikeudet olivat siirtyneet – kyseisen saatavan perimiseksi.

14. HRVATSKE ŠUMEn vireille paneman muutoksenhakumenettelyn yhteydessä Vrhovni sud katsoi 21.5.2009 antamallaan tuomiolla, että tämän yhtiön osalta toteutetut täytäntöönpanotoimet olivat pätemättömiä.

15. HRVATSKE ŠUME nosti Trgovački sud u Zagrebussa perusteettomasti saatuun etuun perustuvan perusteettoman maksun palauttamista koskevan kanteen⁵ BP EUROPAa vastaan – jolle DEUTSCHE BP:n oikeudet olivat tällä välin siirtyneet. Tässä yhteydessä pääasian valittaja vetosi siihen, että Vrhovni sudin 21.5.2009 antamalla tuomiolla oli poistettu oikeudellinen peruste ulosmitatun saatavan siirtämiselle osaksi DEUTSCHE BP:n varallisuutta, minkä vuoksi kyseinen yhtiö oli saanut perusteettoman edun. BP EUROPAa vaaditaan siten palauttamaan HRVATSKE ŠUMELLE kyseinen summa laillisine korkoineen.

16. BP EUROPA vetosi puolustuksessaan kroatialaisten tuomioistuinten toimivallan puuttumiseen. Trgovački sud u Zagrebu jätti 20.3.2019 antamallaan päätöksellä HRVATSKE ŠUMEn nostaman kanteen tutkimatta tällä perusteella. Kyseinen tuomioistuin katsoi, että koska Bryssel I a -asetuksessa ei ole perusteetonta etua koskevaa erityistä toimivaltasääntöä, ainoastaan tämän asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa säädetty vastaajan kotipaikan jäsenvaltion tuomioistuinten toimivaltaa koskeva yleissääntö on sovellettavissa. Pääasian valittajan olisi siten pitänyt nostaa kanteensa saksalaisissa tuomioistuimissa.

17. HRVATSKE ŠUME valitti tästä päätöksestä Visoki trgovački sud Republike Hrvatskeen. Tämä tuomioistuin huomauttaa, että Trgovački sud u Zagrebu on virheellisesti viitannut Bryssel I a -asetukseen, sillä pääasian valittajan nostamaan kanteeseen on ajallisesti sovellettava Bryssel I -asetusta.⁶ Lisäksi toisen asteen tuomioistuin pohtii, voivatko kroatialaiset tuomioistuimet perustaa toimivaltansa Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohtaan tai 22 artiklan 5 alakohtaan tämän asian ratkaisemiseksi. Tässä yhteydessä kyseinen tuomioistuin pitää epäselvänä, onko perusteettomasti saatuun etuun perustuvan perusteettoman maksun palauttamista koskevassa kanteessa kyse ensin mainitussa säännöksessä tarkoitettusta ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevasta asiasta”. Toisaalta se pohtii, onko

⁴ Tarkemmin ottaen kyseessä oli tuolloin HRVATSKE ŠUME javno poduzeće za gospodarenje šumama i šumskim zemljištima u Republici Hrvatskoj p.o., Zagreb, jonka oikeudet ovat sittemmin siirtyneet HRVATSKE ŠUME d.o.o., Zagrebille. Koska tällä seikalla ei ole merkitystä käsiteltävän asian kannalta, viitataan yksinkertaisuuden vuoksi HRVATSKE ŠUME -yhtiöön erotuksesta kumman tahansa yhtiön osalta.

⁵ Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin selittää, että Kroatian oikeuden täytäntöönpanomenettelyä koskevien sääntöjen (ks. mm. pakkotäytäntöönpanosta annetun lain (Ovršni zakon; Narodne novine, nro 57/96, 29/99, 42/00, 173/03, 194/03, 151/04, 88/05, 121/05, 67/08, 139/10, 154/11 ja 70/12) 58 §:n 5 momentti) mukaan silloin, kun veloitteen pakkotäytäntöönpano on toteutettu ja kun täytäntöönpanotoimet on myöhemmin todettu pätemättömiksi, perusteettomasti perityn omaisuuden palauttamisvaatimus voidaan esittää samassa täytäntöönpanomenettelyssä. Tällainen vaatimus on kuitenkin esitettävä viimeistään vuoden kuluessa tämän menettelyn päättymisestä. Tässä tapauksessa Vrhovni sudin tuomio on kuitenkin annettu kuusi vuotta riidanalaisen pakkotäytäntöönpanon jälkeen. Tämän vuoksi HRVATSKE ŠUMEn oli nostettava alkuperäisestä täytäntöönpanomenettelystä erillinen edunpalautuskanne.

⁶ Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 9 kohta.

kyseessä olevassa kanteessa kyse jälkimmäisessä säännöksessä tarkoitettusta ”asiasta, joka koskee tuomioiden täytäntöönpanoa”, kun otetaan huomioon, että väitetty perusteeton etu on syntynyt täytäntöönpanomenettelyn yhteydessä.

18. Tässä tilanteessa Visoki trgovački sud on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1) Kuuluuko perusteettomaan etuun perustuvan aiheettomasti suoritetun maksun palauttamista koskeva kanne [Bryssel I -asetuksessa] säädettyyn tuomioistuimen toimivaltaan ’sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta’ koskevassa asiassa, kun otetaan huomioon, että kyseisen asetuksen 5 artiklan 3 alakohdassa säädetään muun muassa seuraavaa: ’Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisessa jäsenvaltiossa: – – 3) sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahinko sattui tai saattaa sattua’?
- 2) Kuuluvatko riita-asian oikeudenkäynnit, jotka on pantu vireille, koska on olemassa määräaika, jonka kuluessa täytäntöönpanomenettelyn yhteydessä perusteettomasti maksettujen määrien palauttamista voidaan vaatia samassa täytäntöönpanomenettelyssä, [Bryssel I -asetuksen] 22 artiklan 5 alakohdassa – jonka mukaan tuomioiden täytäntöönpanon osalta yksinomainen toimivalta on kotipaikasta riippumatta täytäntöönpanojäsenvaltion tuomioistuimilla – säädetyn yksinomaisen toimivallan alaan?”

19. Ennakkoratkaisupyyntö, joka on päivätty 6.5.2020, on saapunut unionin tuomioistuimeen 8.6.2020. Kroatian ja Tšekin hallitukset sekä Euroopan komissio ovat toimittaneet kirjalliset huomautuksensa unionin tuomioistuimelle. Asiassa ei ole pidetty istuntoa.

IV Asian tarkastelu

20. Molemmat ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämät kysymykset koskevat Bryssel I -asetuksen⁷ mukaista unionin jäsenvaltioiden tuomioistuinten toimivaltaa ratkaista perusteettomaan etuun perustuva kanne. Unionin tuomioistuimen pyynnöstä tässä ratkaisuehdotuksessa keskitytään näistä kysymyksistä ensimmäiseen.

21. Aluksi on muistettava, että tämän asetuksen 2 artiklan 1 kohdassa säädetään *yleissääntönä* vastaajan kotipaikan jäsenvaltion tuomioistuinten toimivallasta. Tässä tapauksessa on selvää, että BP EUROPA:n kotipaikka on tämän asetuksen soveltamisen kannalta Saksassa.⁸ Tässä säännöksessä annetaan siis toimivalta saksalaisille tuomioistuimille.

⁷ On riidatonta, että HRVATSKE ŠUMEn nostama kanne kuuluu Bryssel I -asetuksen soveltamisalaan. Tämä kanne kuuluu sen aineelliseen soveltamisalaan, koska se on nostettu rajat ylittävän riidan yhteydessä ja koska siinä on (lähtökohtaisesti) kyse tämän asetuksen 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua ”siviili- ja kauppaoikeudellisesta asiasta”. Kyseinen kanne kuuluu myös kyseisen asetuksen henkilölliseen soveltamisalaan, koska sen toimivaltasääntöjä on lähtökohtaisesti sovellettava, kun vastaajalla on kotipaikka jossakin jäsenvaltiossa (ks. kyseisen asetuksen johdanto-osan kahdeksas perustelukappale), ja koska BP EUROPA:n kotipaikka on Saksassa (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 21 kohta). Kuten tämän ratkaisuehdotuksen 9 kohdassa on jo selitetty, tämä samainen kanne kuuluu lisäksi kyseisen asetuksen ajalliseen soveltamisalaan.

⁸ Bryssel I -asetuksen 60 artiklan 1 kohdan mukaisesti tätä asetusta sovellettaessa yhtiön kotipaikka on muun muassa paikkakunta, missä sillä on sääntömääräinen kotipaikka.

22. Bryssel I -asetuksessa on kuitenkin myös sääntöjä, joiden nojalla kantaja voi tietyissä tapauksissa haastaa vastaajan toisessa jäsenvaltiossa.⁹ Tämä asetus, erityisesti sen 5 artikla, sisältää *erityisiä toimivaltasääntöjä*, jotka koskevat eri ”asioita” ja joiden perusteella kantaja voi nostaa kanteen yhdessä tai useassa vaihtoehtoisessa tuomioistuimessa.

23. Näitä sääntöjä sovelletaan erityisesti ”sopimusta koskevassa asiassa” ja ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa”. Ensin mainittuun luokkaan kuuluvan kanteen kantaja voi nostaa Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 1 alakohdan nojalla ”sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä kanteen perusteena oleva velvoite on täytetty tai täytettävä”. Jälkimmäiseen luokkaan kuuluva kanne voidaan tämän asetuksen 5 artiklan 3 alakohdan mukaan nostaa ”sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahinko sattui tai saattaa sattua”.

24. Kantajan mahdollisuus turvautua näihin vaihtoehtoisin toimivaltaperusteisiin riippuu tämän nostaman kanteen luokittelusta. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tuo esille juuri luokittelua koskevan kysymyksen. Se pohtii, onko HRVATSKE ŠUMEn nostaman kanteen kaltaisessa perusteettoman edun palauttamista koskevassa kanteessa kyse – kun Bryssel I -asetuksessa ei ole erityistä sääntöä – tämän asetuksen 5 artiklan 3 alakohdassa tarkoitettua ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevasta asiasta”. Asiassa on viime kädessä ratkaistava, voiko kroatialainen tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi tämä yhtiö on saattanut asian, perustaa toimivaltansa tähän säännökseen vai ei.

25. Kuten totean tämän ratkaisuehdotuksen johdannossa, perusteettomaan etuun perustuvien kanteiden luokittelu Bryssel I -asetuksen kannalta ei ole varsinaisesti uusi kysymys unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä.¹⁰ Unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi on nimittäin jo saatettu useita asioita, joissa tämä kysymys tulee esille tämän asetuksen eri säännösten osalta.¹¹ Se ei kuitenkaan ole vielä ratkaissut yksiselitteisesti tässä asiassa esitettyä kysymystä.¹²

26. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on taipuvainen katsomaan, samoin kuin Tšekin hallitus ja komissio, että perusteettomaan etuun perustuva kanne kuuluu Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohdan soveltamisalaan. Kroatian hallituksen tavoin olen eri mieltä. Tässä yhteydessä täsmennän, että vaikka ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys koskee yksinomaan 5 artiklan 3 alakohtaa, tämä säännös liittyy systematiikaltaan tämän asetuksen 5 artiklan 1 alakohtaan, kuten jäljempänä esitetään yksityiskohtaisesti. Ensin mainittuun säännökseen ei voida ottaa kantaa sulkematta ensin pois jälkimmäisen säännöksen soveltamista.

⁹ Ks. vastaavasti Bryssel I -asetuksen 3 artiklan 1 kohta.

¹⁰ Viitataan tässä ratkaisuehdotuksessa erotuksesta asioihin, jotka koskevat Brysselissä 27.9.1968 allekirjoitettua, tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla tehtyä yleissopimusta (EYVL 1972, L 299, s. 32; jäljempänä Brysselin yleissopimus), Bryssel I -asetusta (jolla tämä yleissopimus on korvattu) ja Bryssel I a -asetusta (jolla ensin mainittu asetus on laadittu uudelleen). Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin tuomioistuimen esittämä tulkinta Brysselin yleissopimuksen määräyksistä ja Bryssel I -asetuksen säännöksistä koskee myös Bryssel I a -asetuksen säännöksiä ja toisinpäin, mikäli nämä säännökset ja määräykset ”vastaavat toisiaan”. Tilanne on näin yhtäältä kahden ensin mainitun oikeudellisen välineen 5 artiklan 1 ja 3 alakohdan ja toisaalta viimeksi mainitun 7 artiklan 1 ja 2 alakohdan osalta (ks. mm. tuomio 24.11.2020, Wikingerhof, C-59/19, EU:C:2020:950, 20 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen; jäljempänä tuomio Wikingerhof).

¹¹ Ks. tuomio 27.9.1988, Kalfelis (189/87, EU:C:1988:459); tuomio 28.3.1995, Kleinwort Benson (C-346/93, EU:C:1995:85; jäljempänä tuomio Kalfelis); tuomio 11.4.2013, Sapir ym. (C-645/11, EU:C:2013:228); tuomio 20.4.2016, Profit Investment SIM (C-366/13, EU:C:2016:282); tuomio 28.7.2016, Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:607) ja tuomio 12.10.2016, Kostanjevec (C-185/15, EU:C:2016:763).

¹² Tämä kysymys esitettiin jo asioissa, joissa on annettu 28.3.1995 tuomio Kleinwort Benson (C-346/93, EU:C:1995:85) ja 28.7.2016 tuomio Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:607). Ensin mainitussa tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin kuitenkin totesi, ettei se ollut toimivaltainen, kun taas jälkimmäisessä katsottiin, ettei kysymyksen ollut syytä vastata, koska kyseessä ollut vaatimus ei kuulunut Bryssel I -asetuksen soveltamisalaan. Julkisasiames Wahl esitti tästä kysymyksestä kuitenkin merkittäviä ajatuksia ratkaisuehdotuksessaan Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:225, 48–75 kohta), johon tukeudun jäljempänä. Myös tuomioon Kalfelis, jossa ei kuitenkaan vastata tähän samaan kysymykseen yksiselitteisesti, sisältyy tältä osin ohjeita (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 73–74 kohta).

Käsittelen niitä siten peräjälkeen (osa B). Ennen sitä tarkastelen lyhyesti perusteetonta etua koskevaa oikeusinstituutiota, sellaisena kuin se ilmenee jäsenvaltioiden kansallisista oikeusjärjestyksistä (osa A).

A Perusteetonta etua koskevat pääperiaatteet

27. Tietojeni mukaan kaikkien jäsenvaltioiden kansallisissa oikeusjärjestyksissä tunnetaan tavalla tai toisella perusteetonta etua (jota voidaan kutsua myös oikeudettomaksi eduksi) koskeva oikeusinstituutio.¹³ Tämän instituution nojalla henkilö, joka saa perusteetonta etua toisen kustannuksella, on velvollinen palauttamaan sen viimeksi mainitulle.¹⁴ Yleisesti katsotaan, että kyseinen oikeusinstituutio on ilmaus kohtuusperiaatteesta, jonka mukaan kenenkään ei pidä hyötyä toisen kustannuksella.¹⁵

28. Tämän saman oikeusinstituution puitteet vaihtelevat jäsenvaltiosta toiseen. Joihinkin kansallisiin oikeusjärjestyksiin, kuten Unkarin ja Puolan oikeuteen, sisältyy perusteetonta etua koskeva laajempi käsite, jota vastaa yksi ainoa kanne, jota perinteisesti kutsutaan ilmaisulla ”de in rem verso”. Toisissa kansallisissa oikeusjärjestyksissä, kuten Tanskan, Espanjan, Ranskan ja Itävallan oikeudessa, tämä oikeusinstituutio jakautuu eri muunnelmiin ja niitä vastaaviin kanteisiin, ja niissä aiheettomasti suoritettujen maksujen palauttaminen (*condictio indebiti*) erotetaan muista perusteettoman edun muodoista. Lisäksi oikeudellinen luokka, johon tämä oikeusinstituutio ja sen mahdolliset muunnelmat kuuluvat, vaihtelee. Esimerkiksi Ranskan oikeudessa perusteettomassa edussa (ja aiheettomasti suoritetuissa maksuissa) on kyse niin sanotusta kvasisopimuksesta (sopimuksen kaltaisesta oikeussuhteesta), joka on toisissa oikeusjärjestyksissä, kuten Saksan oikeudessa, tuntematon käsite, kun taas *common law* -järjestelmässä kyseinen oikeusinstituutio on osa uutta oikeudenalaa, jota kutsutaan nimellä *law of restitution*.¹⁶

29. Nämä yksityiskohdat eivät kuitenkaan ole ratkaisevia sovellettaessa unionin kansainvälisen yksityisoikeuden sääntöjä. Mielestäni ei ole etenkin tarpeen tehdä eroa aiheettomasti suoritettujen maksujen ja perusteettoman edun välillä, sillä jälkimmäinen käsite laajasti ymmärrettyinä kattaa ensin mainitun. Sillä, miten tämä viimeksi mainittu oikeusinstituutio luokitellaan tarkasti kunkin jäsenvaltion kansallisessa oikeusjärjestyksessä, ei myöskään ole niin suurta merkitystä kuin sillä, että se kuuluu yleensä omaan *sui generis* -luokkaansa, joka ei liity sopimusoikeuteen eikä liioin vahingonkorvausvastuuseen sovellettaviin sääntöihin.

30. Jäsenvaltioiden kansallisissa oikeusjärjestyksissä perusteeton etu on *itsenäinen velvoitteen peruste*. Tällainen edun saaminen johtaa *palauttamisvelvoitteeseen*. Etua saanut on velvollinen palauttamaan edun menettäneelle varallisuusedun (tai tarvittaessa tätä etua vastaavan rahamäärän), jonka ensin mainittu on saanut perusteettomasti jälkimmäisen kustannuksella.

¹³ Ks. vertailuanalysistä Von Bar, C. ym. (toim.), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR) – Interim Outline Edition; prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group)*, Sellier, European Law Publishers, München, 2008, osa IV, kirja VII (”Unjustified enrichment”), s. 3843 ja sitä seuraavat sivut, erityisesti s. 3850–3874. Perusteeton etu tunnetaan myös unionin aineellisessa oikeudessa (ks. mm. tuomio 18.12.2014, Somvao, C-599/13, EU:C:2014:2462, 35 ja 36 kohta ja tuomio 16.11.2006, Masdar (UK) v. komissio, T-333/03, EU:T:2006:348, 94 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

¹⁴ Ks. läheisestä määritelmästä DCFR:n VII.-1:101 §:n 1 momentti.

¹⁵ Ks. mm. julkisasiamies Mazákin ratkaisuehdotus Masdar (UK) v. komissio (C-47/07 P, EU:C:2008:342, 47 kohta). Kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuimien toteaa, perusteeton etu tunnettiin jo roomalaisen oikeuden *condictio*-periaatteina (*condictio indebiti*, *condictio sine causa* jne.) (ks. mm. Romani, A.-M., ”Enrichissement injustifié”, *Répertoire de droit civil*, Dalloz, helmikuu 2018, 21 kohta).

¹⁶ Ks. mm. em. Von Bar, C. ym., s. 3860–3865.

Lailla pyritään siis korjaamaan kohtuuton tilanne velvoittamalla palauttamaan aikaisempi oikeustila. Kantaja vetoaa tähän veloitteeseen perusteettoman edun palauttamista koskevassa kanteessaan.¹⁷ Yksinkertaisuuden vuoksi viittaa jatkossa tässä ratkaisuehdotuksessa perusteettoman edun palauttamista koskeviin kanteisiin tai vaatimuksiin.

31. Eri kansallisissa oikeusjärjestyksissä tällaisen kanteen nostamiselle on yleensä asetettu seuraavat *neljä edellytystä*: 1) vastaajan saama etu, 2) kantajan menettämä etu, 3) edun saamisen ja menettämisen korrelaatio ja 4) oikeuttavan ”perusteen” (eli oikeudellisen perusteen) puuttuminen.¹⁸

32. HRVATSKE ŠUME väittää, että nämä edellytykset, sellaisina kuin ne on asetettu Kroatian oikeudessa, täyttyvät tässä tapauksessa. Kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin selittää, usean miljoonan Kroatian kunan ulosmittaaminen pääasian valittajan pankkitililtä ja tämän summan siirtäminen osaksi THE BURMAH OIL (Deutschland):n varallisuutta on johtanut jälkimmäisen yhtiön saamaan etuun ja ensin mainitun yhtiön vastaavasti menettämään etuun. Vaikka tällä varallisuussiirrolla oli alun perin ”peruste” THE BURMAH OIL (Deutschland):n FUTURAA vastaan vireille panemassa täytäntöönpanomenettelyssä ja erityisesti Trgovački sud u Zagrebu määräämissä täytäntöönpanotoimissa HRVATSKE ŠUMEn osalta, Vrhovni sud Republike Hrvatske on todennut nämä toimenpiteet pätemättömiksi ja siten poistanut taannehtivasti tämän ”perusteen”.¹⁹

B Perusteettoman edun palauttamista koskevien vaatimusten luokittelu Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 1 alakohdan ja 5 artiklan 3 alakohdan kannalta

33. Perusteetonta etua koskevien pääperiaatteiden selvittämisen jälkeen on seuraavaksi tarkasteltava Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 1 alakohdan ja 5 artiklan 3 alakohdan kannalta niiden vaatimusten *luokittelua*, joilla on tällainen peruste. Tältä osin on esitettävä joitakin menetelmään liittyviä huomioita.

34. Koska Bryssel I -asetuksessa ei ole määritelmiä, unionin tuomioistuin on toistuvasti todennut, että ensin mainitussa säännöksessä tarkoitettu ”sopimusta koskeva asia” ja jälkimmäisessä säännöksessä tarkoitettu ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskeva asia” ovat unionin oikeuden itsenäisiä käsitteitä, joita on tulkittava käyttäen perustana ensisijaisesti²⁰ tämän asetuksen *järjestelmää* ja *tavoitteita*, jotta siinä säädettyjen toimivaltasääntöjen yhtenäinen soveltaminen kaikissa jäsenvaltioissa varmistettaisiin. Vaatimuksen luokittelu jompaankumpaan luokkaan ei siis riipu asiaa käsittelevän tuomioistuimen kansallisessa oikeudessa (*lex fori*) säädetyistä ratkaisuista eikä myöskään sovellettavan lain (*lex causae*) mukaisesta luokittelusta.²¹

¹⁷ Ks. tuomio 16.1.2008, Masdar (UK) v. komissio (C-47/07 P, EU:C:2008:726, 44 ja 47 kohta) ja julkisasiamies Wahlin ratkaisuehdotus Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:225, 61 kohta).

¹⁸ Edulla on ”peruste” silloin, kun se perustuu sopimukseen, yksipuoliseen toimeen, lakisääteiseen velvollisuuteen, tuomioistuimen päätökseen jne. (ks. mm. tuomio 16.12.2008, Masdar (UK) v. komissio (C-47/07 P, EU:C:2008:726, 46 kohta). Perusteettoman edun palauttamista koskevan kanteen nostaminen on lisäksi pääsääntöisesti mahdollista vain toissijaisesti, toisin sanoen silloin, kun edun menettäneellä ei ole muuta oikeussuojakeinoa saada itselleen sitä, mikä hänelle kuuluu (ks. mm. julkisasiamies Mazákin ratkaisuehdotus Masdar (UK) v. komissio, C-47/07 P, EU:C:2008:342, 47 ja 48 kohta).

¹⁹ Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 12–15 kohta.

²⁰ Myös kansallisista oikeusjärjestyksistä ilmenevät yleiset periaatteet ovat tärkeitä (ks. tämän ratkaisuehdotuksen alaviite 50).

²¹ Ks. mm. tuomio 22.3.1983, Peters Bauunternehmung (34/82, EU:C:1983:87, 9 ja 10 kohta); tuomio Kalfelis, 15 ja 16 kohta ja tuomio Wikinghof, 25 kohta.

35. Bryssel I -asetuksen *järjestelmästä* unionin tuomioistuin on toistuvasti todennut, että se perustuu tämän asetuksen 2 artiklan 1 kohdassa säädettyyn yleissääntöön, jonka mukaan toimivaltaisista ovat vastaajan kotipaikan jäsenvaltion tuomioistuimet, kun taas esimerkiksi asetuksen 5 artiklassa säädettyt erityiset toimivaltasäännöt ovat poikkeuksia tästä yleissäännöstä, ja sellaisina niitä on tulkittava suppeasti.²²

36. Bryssel I -asetuksen *tavoitteista* on todettava, että tämän asetuksen johdanto-osan 12 perustelukappaleesta ilmenee, että Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 1 alakohdassa ja 5 artiklan 3 alakohdassa säädettyillä erityisillä toimivaltasäännöillä pyritään toteuttamaan erityisesti²³ läheisyyden ja hyvän lainkäytön tavoitteita. Unionin tuomioistuin on tältä osin toistuvasti todennut, että kantajalle näillä säännöksillä annettu mahdollisuus on otettu käyttöön pitäen silmällä niiden kohteena olevissa ”asioissa” vallitsevaa erityisen läheistä liittymää kanteen ja sen tuomioistuimen, joka mahdollisesti ratkaisee tämän kanteen, välillä, jotta oikeudenkäynti olisi tarkoituksenmukaisesti järjestetty.²⁴

37. Näiden yleisten näkemysten valossa unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on annettu ”sopimusta koskevalle asialle” ja ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevalle asialle” määritelmät.

38. *Yhtäältä* unionin tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä, joka sai alkunsa tuomiosta Handte,²⁵ ilmenee, että Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 1 alakohdan soveltamiseksi on ”määritettävä se oikeudellinen velvoite, johon henkilö on vapaaehtoisesti antanut suostumuksensa suhteessa toiseen osapuoleen ja johon kanne perustuu”.²⁶ Näin ollen tässä säännöksessä tarkoitettu ”sopimusta koskeva asia” käsittää kaikki tällaiseen velvoitteeseen perustuvat vaatimukset.²⁷

39. *Toisaalta* tuomioon Kalfelis perustuvan ja tuomiossa Wikingerhof äskettäin täsmennetyt yhtä vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohdassa tarkoitettu ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskeva asia” käsittää ”kaikki sellaiset kanteet, joissa vaaditaan vastaajan vastuun toteuttamista ja jotka eivät” kyseisen asetuksen 5 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettulla tavalla ”liity sopimusta koskevaan asiaan, eli kanteet, jotka eivät perustu oikeudelliseen velvoitteeseen, johon henkilö on vapaaehtoisesti antanut suostumuksensa suhteessa toiseen osapuoleen”.²⁸

²² Ks. mm. tuomio Kalfelis, 19 kohta; tuomio 27.10.1998, Réunion européenne ym. (C-51/97, EU:C:1998:509, 16 kohta) ja tuomio Wikingerhof, 26 kohta.

²³ Bryssel I -asetuksen toimivaltasäännöillä pyritään yleisesti ottaen turvaamaan oikeusvarmuus ja tässä yhteydessä vahvistamaan jäsenvaltioihin sijoittautuneiden henkilöiden oikeussuojaa. Näiden sääntöjen ennustettavuuden on oltava hyvä: kantajan on voitava vaivattomasti yksilöidä tuomioistuimet, joissa hän voi nostaa kanteen, ja vastaajan on voitava kohtuudella ennakoita, missä tuomioistuimissa häntä vastaan voidaan nostaa kanne (ks. tämän asetuksen johdanto-osan 11 perustelukappale ja tuomio 17.6.2021, Mittelbayerischer Verlag, C-800/19, EU:C:2021:489, 25 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

²⁴ Ks. mm. tuomio 6.10.1976, Industrie Tessili Italiana Como (12/76, EU:C:1976:133, 13 kohta); tuomio 20.2.1997, MSG (C-106/95, EU:C:1997:70, 29 kohta) ja tuomio Wikingerhof, 28 ja 37 kohta.

²⁵ Tuomio 17.6.1992 (C-26/91, EU:C:1992:268, 15 kohta).

²⁶ Tuomio 20.1.2005, Engler (C-27/02, EU:C:2005:33, 50 ja 51 kohta); tuomio 28.1.2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, 39 kohta) ja tuomio 11.11.2020, Ellmes Property Services (C-433/19, EU:C:2020:900, 37 kohta).

²⁷ Ks. ratkaisuehdotukseni Wikingerhof (C-59/19, EU:C:2020:688, 36 kohta; jäljempänä ratkaisuehdotukseni Wikingerhof).

²⁸ Ks. mm. tuomio Kalfelis, 18 kohta; tuomio 1.10.2002, Henkel (C-167/00, EU:C:2002:555, 36 kohta) ja tuomio Wikingerhof, 23 kohta.

40. Luettaessa yhdessä näitä määritelmiä ilmenee, että – kuten selitin ratkaisuehdotuksessani Wikingerhof²⁹ ja kuten unionin tuomioistuin totesi samassa asiassa antamassaan tuomiossa³⁰ – se, liittykö vaatimus Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettuun ”sopimusta koskevaan asiaan” vai saman asetuksen 5 artiklan 3 alakohdassa tarkoitettuun ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevaan asiaan”, *riippuu velvoitteesta, johon tämä vaatimus perustuu.*

41. Luokittelua koskevan arviointiperusteen mukaisesti on *yksilöitävä velvoite*, johon kantaja vetoaa vastaajaa vastaan, ja tämän jälkeen *määritettävä tämän velvoitteen luonne*, joka taas riippuu *sen perusteena* olevasta tapahtumasta tai toimesta. Kuten totean jäljempänä, jos velvoitteen perusteena on sopimus tai muu toiseen henkilöön nähden annettu vapaaehtoinen sitoumus, tämä velvoite ja deduktiivisen päätelmän perusteella vaatimus ovat luonteeltaan sopimusoikeudellisia Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettulla tavalla. Jos sitä vastoin kyseessä oleva velvoite perustuu ”vahinkoon”, velvoite ja vaatimus liittyvät sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevaan asiaan tämän asetuksen 5 artiklan 3 alakohdassa tarkoitettulla tavalla.³¹ Jos velvoitteella on jokin muu peruste, kumpaakaan säännöstä ei voida soveltaa.

42. Tässä yhteydessä sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista annetussa asetuksessa (EY) N:o 593/2008³² (jäljempänä Rooma I -asetus) ja sopimukseen perustumatomiin velvoitteisiin sovellettavasta laista annetussa asetuksessa (EY) N:o 864/2007³³ (jäljempänä Rooma II -asetus) annetaan hyödyllisiä ohjeita tietyn velvoitteen luonteen määrittämiseksi ja siten vaatimuksen, jonka taustalla se on, luokittelemiksi. Vaikka näillä asetuksilla ei ole täsmälleen samaa soveltamisalaa kuin Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 1 alakohdalla ja 5 artiklan 3 alakohdalla,³⁴ ne toimivat kuitenkin lainvalintatilanteissa näiden säännösten vastapareina, ja näitä kolmea asetusta on mahdollisuuksien mukaan tulkittava yhdenmukaisesti.³⁵

43. Näiden toteamusten jälkeen selitän seuraavissa osissa, miksi perusteettoman edun palauttamista koskevissa vaatimuksissa ei lähtökohtaisesti ole kyse ”sopimusta koskevasta asiasta”, paitsi tietyissä tapauksissa (osa 1), ja miksi ne eivät liity ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevaan asiaan” (osa 2).

1. Perusteettoman edun palauttamista koskevissa vaatimuksissa ei lähtökohtaisesti ole kyse ”sopimusta koskevasta asiasta”

44. Kuten selitin tämän ratkaisuehdotuksen 38 kohdassa, Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettu ”sopimusta koskeva asia” käsittää kaikki vaatimukset, jotka perustuvat ”oikeudelliseen velvoitteeseen, johon henkilö on vapaaehtoisesti antanut

²⁹ Ks. erityisesti 6, 39, 46, 49, 90 ja 118 kohta.

³⁰ Ks. tuomio Wikingerhof, 31 kohta.

³¹ Ks. ratkaisuehdotukseni Wikingerhof, 49 kohta viittauksineen. Ks. tämän arviointiperusteen viimeaikaisesta soveltamisesta tuomio 25.3.2021, Obala i lučice (C-307/19, EU:C:2021:236, 88 ja 89 kohta).

³² 17.6.2008 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EUVL 2008, L 177, s. 6).

³³ 11.7.2007 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EUVL 2007, L 199, s. 40).

³⁴ Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 77 ja 78 kohta.

³⁵ Ks. Rooma I - ja Rooma II -asetusten johdanto-osan seitsemäs perustelukappale sekä ratkaisuehdotukseni Wikingerhof, 5 kohta.

suostumuksensa”, eli ”sopimusvelvoitteeseen” unionin kansainvälisessä yksityisoikeudessa tälle käsitteelle annetussa itsenäisessä merkityksessä.³⁶ Tällaisen velvoitteen perusteena on sopimus tai muu toiseen henkilöön nähden annettu vapaaehtoinen sitoumus.³⁷

45. Perusteettomaan etuun perustuvan vaatimuksen yhteydessä palauttamisvelvoite, johon kantaja vetoaa, ei pääsääntöisesti johdu tällaisesta vastaajan kantajaan nähden antamasta vapaaehtoisesta sitoumuksesta. Tällainen velvoite syntyy sitä vastoin etua saaneen tahdosta riippumatta. Vaikka tässä tapauksessa BP EUROPAN edeltäjä saattoi vireille edun saamiseen johtaneen täytäntöönpanomenettelyn, sen tahto rajoittui siihen. Sillä ei ollut aikomusta sitoutua HRVATSKE ŠUMEen nähden. Kyseinen palauttamisvelvoite perustuu todellisuudessa suoraan lakiin, jossa annetaan kohtuussyistä oikeusvaikutuksia sille, ettei tämän edun saamiselle ole ”perustetta”.

46. Näin ollen velvoite, jonka perusteena on perusteeton etu, ei pääsääntöisesti ole Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 1 alakohtaan liittyvässä oikeuskäytännössä tarkoitettu ”oikeudellinen velvoite, johon henkilö on vapaaehtoisesti antanut suostumuksensa”. Tällaisissa perusteettoman edun palauttamista koskevissa vaatimuksissa ei siis lähtökohtaisesti ole kyse tässä säännöksessä tarkoitettusta ”sopimusta koskevasta asiasta”.³⁸

47. Rooma II -asetuksen sanamuoto vahvistaa tämän tulkinnan. Tämän asetuksen 2 artiklan 1 kohdasta nimittäin ilmenee, että perusteettomaan etuun perustuvaa palauttamisvelvoitetta pidetään ”sopimukseen perustumattomana velvoitteena”, joka kuuluu kyseisen asetuksen soveltamisalaan³⁹ ja johon sovelletaan sen 10 artiklaan sisältyviä erityisiä lainvalintasääntöjä.

48. Edellä esitettyyn tulkintaan on *kuitenkin* esitettävä lievennys. Kuten komissio huomauttaa täysin perustellusti, perusteettoman edun palauttamista koskevat vaatimukset voivat liittyä eri asiayhteyksiin. Vaikka tällainen vaatimus voidaan esittää sellaisten henkilöiden välillä, joiden välillä ei ole minkäänlaista oikeussuhdetta, kuten lähtökohtaisesti on HRVATSKE ŠUMEn ja BP EUROPAN tapauksessa,⁴⁰ se voi myös liittyä läheisesti oikeudenkäynnin asianosaisten väliseen olemassa olevaan tai olemassa olevaksi oletettuun sopimussuhteeseen.

³⁶ Unionin tuomioistuin on ulottanut tämän määritelmän koskemaan Rooma I -asetusta (ks. tuomio 21.1.2016, ERGO Insurance ja Gjensidige Baltic, C-359/14 ja C-475/14, EU:C:2016:40, 44 kohta).

³⁷ Korostettakoon, että kaikki veloitteet, myös ”sopimusveloitteet”, perustuvat ensisijaisesti lakiin. On kuitenkin selvitettävä, kohdistuuko velvoite lain mukaan velalliseen *sopimuksen tai velallisen antaman muun vapaaehtoisen sitoumuksen vuoksi* vai tällaisesta sitoumuksesta riippumatta (ks. vastaavasti tuomio Wikingerhof, 33 ja 34 kohta). Ks. unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä hyväksytyistä erityyppisistä vapaaehtoisista sitoumuksista ratkaisuehdotukseni Wikingerhof, 37 kohta.

³⁸ Ks. vastaavasti Minois, M., *Recherche sur la qualification en droit international privé des obligations*, LGDJ, Pariisi, 2020, s. 263. Olen täysin tietoinen siitä, että 14.5.2009 antamassaan tuomiossa Ilsinger (C-180/06, EU:C:2009:303, 57 kohta) yhteisöjen tuomioistuin antoi sivuhuomautuksena ymmärtää, että vaatimukset, jotka liittyvät luonteeltaan ”esisopimukseen tai sopimuksenkaltaiseen tilaan”, kuuluvat systemaattisesti Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 1 alakohdan soveltamisalaan. Mielestäni siinä on kuitenkin valitettavan epäonnistunut sanamuoto. Sen lisäksi, että 17.9.2002 annetusta tuomiosta Tacconi (C-334/00, EU:C:2002:499) lähtien on katsottu, ettei sopimusneuvotteluihin perustuva vastuu kuulu tämän asetuksen 5 artiklan 1 alakohdan vaan sen 5 artiklan 3 alakohdan soveltamisalaan (ks. tämän ratkaisuehdotuksen alaviite 80), niin sanottujen kvasisopimusten luokka, joka joissakin kansallisissa oikeusjärjestyksissä käsittää perusteettoman edun (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 28 kohta), ei voi yleisesti kuulua tämän saman 5 artiklan 1 alakohdan soveltamisalaan, ja näin on edellä esittämistäni syistä.

³⁹ Ks. tuomio 21.1.2016, ERGO Insurance ja Gjensidige Baltic (C-359/14 ja C-475/14, EU:C:2016:40, 45 ja 46 kohta). Ks. analogisesti myös tuomio 16.12.2008, Masdar (UK) v. komissio (C-47/07 P, EU:C:2008:726, 48 kohta).

⁴⁰ Ennakkoratkaisupyyntöissä ei ole esitetty tietoja pääasian taustalla olevista mahdollisista sopimussuhteista. Siitä ilmenee, että THE BURMAH OIL (Deutschland) oli FUTURAn velkoja. Kyseessä oleva saatava perustui mahdollisesti näiden kahden yhtiön väliseen sopimukseen. FUTURA oli väitetysti HRVATSKE ŠUMEn velkoja. Myös näiden kahden yhtiön välillä saattoi siis olla sopimussuhde. Sen sijaan THE BURMAH OIL (Deutschland):n ja HRVATSKE ŠUMEn välillä ei ensi arviolta ollut sopimussuhdetta (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 12 kohta).

49. Kuten unionin tuomioistuin katsoi tuomiossaan Profit Investment SIM,⁴¹ pätemättömään (mitättömään, rauenneeseen jne.) sopimukseen perustuvien suoritusten palauttamista koskevassa vaatimuksessa on kyse Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettusta sopimusta koskevasta asiasta. Sama tulkinta pätee mielestäni sopimuksen purkamista sen täyttämättä jättämisen vuoksi tai sopimuksen puitteissa aiheettomasti suoritettua maksua seuraaviin palauttamisvaatimuksiin, esimerkiksi silloin, jos sopimusvelallinen suorittaa velan todellista määrää suuremman summan.

50. Vaikka tällaiset palauttamisvaatimukset perustuvat toisinaan (mutta eivät aina) aineellisoikeudellisesti perusteetonta etua koskeviin sääntöihin,⁴² niiden on katsottava Bryssel I -asetuksen toimivaltasääntöjä sovellettaessa perustuvan sopimukseen. Kantaja vetoaa olennaisesti ”sopimusveloitteeseen”, joka on sen mukaan pätemätön tai vastaajan täyttämättä jättämä tai jonka se katsoo ”täyttäneensä liiallisesti”, perustellakseen oikeuttaan palautukseen, joka muodostaa vaaditun ”korjauskeinon” (*remedy*). Tällainen vaatimus perustuu siis olennaisesti kyseessä olevaan ”sopimusveloitteeseen”, sillä palauttamisvelvoite, johon kantaja vetoaa, ei ole siinä itsenäinen.⁴³

51. On myös Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 1 alakohdan läheisyyden ja hyvän lainkäytön tavoitteiden mukaista, että sopimusta koskevassa asiassa toimivaltainen tuomioistuin voi ottaa kantaa sopimuksen pätemättömyyden, täyttämättä jättämisen tai ”liiallisen täyttämisen” seurauksiin ja muun muassa siitä seuraaviin palautuksiin.⁴⁴ Toimivallan ei pitäisi vaihdella etenkään sen mukaan, vaatiiko kantaja vastaajan jätettyä sopimusveloitteen täyttämättä vahingonkorvausta vai sopimuksen purkamista ja molemminpuolisten suoritusten palauttamista.⁴⁵ Tällaisten palauttamisvaatimusten ratkaiseminen edellyttää olennaisesti, että asiaa käsittelevä tuomioistuin ratkaisee sopimukseen liittyviä kysymyksiä – kuten tapauksesta riippuen kyseessä olevan sopimusveloitteen sisältöön, sen pätevyyteen tai tapaan, jolla vastaajan oli täytettävä velvoite, liittyviä kysymyksiä – arvioimalla vastaavia todisteita. Kanne liittyy siten erityisen läheisesti tässä säännöksessä tarkoitettuun sen paikkakunnan tuomioistuimeen, ”missä kanteen perusteena oleva velvoite on täytetty tai täytettävä”.⁴⁶

52. Lisäksi *yhtäältä* Rooma I -asetuksen 12 artiklan 1 kohdan c ja e alakohdassa säädetään, että sopimukseen sovellettavan lain (ns. *lex contractus*) mukaan säännellään sopimusveloitteiden rikkomisen seurauksia sekä sopimuksen pätemättömyyden seurauksia. Unionin lainsäätäjät on siis ottanut kantaa siihen, että sopimuksen purkamiseen tai pätemättömyyteen perustuvat

⁴¹ Tuomio 20.4.2016 (C-366/13, EU:C:2016:282, 55 ja 58 kohta).

⁴² Kun sopimus, jonka nojalla palveluja on suoritettu, on todettu pätemättömäksi, näiden suoritusten saajan saama etu menettää ”perusteensa” (ks. tuomio 16.12.2008, Masdar (UK) v. komissio, C-47/07 P, EU:C:2008:726, 55 kohta). Vastaavasti sopimusvelallisen suorittamalla liian suurella maksulla ei ole ”perustetta”, koska se nimenomaan ylittää sen, mikä oli oikeudellisesti perusteltua. Joissakin oikeusjärjestyksissä, kuten Ranskan ja Unkarin oikeudessa, sopimuksen pätemättömäksi toteamista seuraaviin palautuksiin sovelletaan kuitenkin erityisiä sopimusoikeudellisia sääntöjä (ks. mm. em. Von Bar ym., s. 3860).

⁴³ Ks. analogisesti ratkaisuehdotukseni Wikingerhof, 99 kohta. On myös mahdollista ajatella, että tässä asiayhteydessä palauttamisvelvoite perustuu lakiin osapuolten sopimuksen perusteella (ks. tämän ratkaisuehdotuksen alaviite 37).

⁴⁴ Ks. vastaavasti julkiasiamies Botin ratkaisuehdotus Profit Investment SIM (C-366/13, EU:C:2015:274, 69–82 kohta); Briggs, A., *Civil Jurisdiction and Judgments*, Informa Law, Oxon, 2009, 5. painos, s. 225–227; Magnus, U. ja Mankowski, P., *Brussels Ibis Regulation – Commentary*, Otto Schmidt, Köln, 2016, s. 174–176; Hartley, T., *Civil Jurisdiction and Judgments in Europe – The Brussels I Regulation, the Lugano Convention, and the Hague Choice of Court Convention*, Oxford University Press, Oxford, 2017, s. 111; Grušić, U., ”Unjust enrichment and the Brussels I Regulation”, *International & Comparative Law Quarterly*, 2019, osa 68, nro 4, s. 837–868, erityisesti s. 849–861 ja em. Minois, M., s. 322.

⁴⁵ Yleensä luokittelu ei saisi riippua kantajan vaatimasta ”korjauskeinosta” (*remedy*) (ks. tämän ratkaisuehdotuksen alaviite 82).

⁴⁶ Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 36 kohta. Korostettakoon, että koska Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettu ”kanteen perusteena oleva velvoite” on tällaisten palauttamisvaatimusten osalta nähdäkseeni sopimusvelvoite, joka on kanteen mukaan pätemätön, vastaajan täyttämättä jättämä tai kantajan ”liiallisesti täyttämä” (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 50 kohta), toimivaltainen tuomioistuin on sen paikkakunnan tuomioistuin, missä tämä velvoite on täytetty tai oli täytettävä (ks. vastaavasti julkiasiamies Kokottin ratkaisuehdotus Kostanjevec, C-185/15, EU:C:2016:397, 64 kohta).

palauttamisvaatimukset sekä niiden taustalla olevat velvoitteet ovat sopimusoikeudellisia. Rooma II -asetuksen 10 artiklan 1 kohdasta ilmenee *toisaalta*, että jos sellainen sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskeva velvoite, joka johtuu perusteettomasta edusta, koskee osapuolten välistä olemassa olevaa sopimussuhdetta (tyypillisesti silloin, jos sopimusvelallinen suorittaa velan todellista määrää suuremman summan), siihen sovelletaan tätä suhdetta koskevaa lakia eli *lex contractus*. Näiden kahden asetuksen johdonmukaisuus Bryssel I -asetuksen kanssa on siten varmistettu mahdollisimman hyvin.

2. Perusteettoman edun palauttamista koskevissa vaatimuksissa ei ole kyse sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevasta asiasta

53. Tarkasteltaessa seuraavaksi Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohtaa on huomattava, että tämän ratkaisuehdotuksen 39 kohdassa mainittuun tuomioon Kalfelis perustuvasta oikeuskäytännöstä ilmenevät seuraavat kaksi kumulatiivista edellytystä: kanteessa on kyse tässä säännöksessä tarkoitettusta ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevasta asiasta” edellyttäen *yhtäältä*, että siinä ”vaaditaan vastaajan vastuun toteuttamista”, ja *toisaalta*, että se ”ei liity” tämän asetuksen 5 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettulla tavalla ”sopimusta koskevaan asiaan”.

54. Edellisestä osasta seuraa, että perusteettoman edun palauttamista koskevissa vaatimuksissa ei ole kyse ”sopimusta koskevasta asiasta”, jos ne eivät perustu ”oikeudelliseen veloitteeseen, johon henkilö on vapaaehtoisesti antanut suostumuksensa”, vaan ”sopimukseen perustumatonta veloitteeseen” – paitsi jos ne liittyvät läheisesti oikeudenkäynnin asianosaisten väliseen aiempaan olemassa olevaan tai olemassa olevaksi oletettuun sopimussuhteeseen.

55. On siis vielä tutkittava, vaaditaanko tällaisessa kanteessa ”vastaajan vastuun toteuttamista” tuomioon Kalfelis perustuvassa oikeuskäytännössä tarkoitettulla tavalla.

56. Kuten olen jo tuonut esille, Kroatian hallituksen tavoin en ole tätä mieltä.⁴⁷

57. Muistutan *ensinnäkin*, että Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohdassa annetaan toimivalta ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa” ”sen paikkakunnan tuomioistuimelle, missä vahinko sattui tai saattaa sattua”. Tällaisen ”vahingon” yksilöiminen on näin ollen välttämätöntä tämän säännöksen soveltamiseksi. Kyse on siten ennakoedellytyksestä kaikille ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa” nostettaville kanteille.

58. Tuomiosta Bier⁴⁸ lähtien unionin tuomioistuin on jakanut Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohdassa tarkoitettua vahingon käsitteen kahteen erilliseen käsitteeseen: vahinkoon ja tämän vahingon aiheuttaneeseen kausaaliyhteydessä olevaan tapahtumaan.⁴⁹ Tässä yhteydessä unionin tuomioistuin on viitannut sopimussuhteen ulkopuolisen vastuun syntymisen aikaansaaviin tekijöihin, sellaisina kuin ne seuraavat jäsenvaltioiden kansallisista

⁴⁷ Ks. myös julkisasiamies Wahlin ratkaisuehdotus Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:225, 58 kohta) ja ratkaisuehdotukseni Wikingerhof (alaviite 66). Ks. a contrario julkisasiamies Darmonin ratkaisuehdotus Shearson Lehman Hutton (C-89/91, ei julkaistu, EU:C:1992:410, 102 kohta).

⁴⁸ Tuomio 30.11.1976 (21/76, EU:C:1976:166).

⁴⁹ Ks. tuomio 30.11.1976, Bier (21/76, EU:C:1976:166, 13–15 kohta).

oikeusjärjestyksistä ilmenevistä yleisistä periaatteista.⁵⁰ Se on siten katsonut, että ”sopimukseen perustumaton vahingonkorvausvastuu voi syntyä vain, jos vahingon ja vahingon aiheuttaneen tapahtuman välillä todetaan olevan syy-yhteys”.⁵¹

59. Näin ollen kanteessa vaaditaan vastaajan vastuun toteuttamista tuomioissa Kalfelis tarkoitetulla tavalla, jos se perustuu ”vahinkoon”, joka voidaan lukea vastaajan syyksi ja josta kantajalle on aiheutunut vahinkoa.⁵² Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön ja edellisessä kohdassa mainittujen yleisten periaatteiden mukaisesti tällainen ”vahinko” on oikeudenvastainen teko, toisin sanoen laissa kaikille asetetun velvollisuuden tai kiellon vastainen teko tai laiminlyönti, josta aiheutuu toiselle vahinkoa.⁵³

60. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii kuitenkin, edellyttäisikö Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohdan useissa kieliversioissa tehty erottelu tahallisia tekoja (deliktejä) ja tuottamuksellisia tekoja (kvasideliktejä) koskeviin asioihin tämän säännöksen soveltamisalan laajempaa tulkintaa. Tässä yhteydessä se on taipuvainen katsomaan, että jälkimmäinen käsite voisi ensin mainitusta käsitteestä poiketen sisältää muita oikeustosisieikkoja kuin ”vahinkoja”.

61. Mielestäni näin ei ole. Unionin tuomioistuin ei ole – perustellusti – koskaan tehnyt Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohtaa koskevassa oikeuskäytännössään eroa tahallisten tekojen (deliktien) ja tuottamuksellisten tekojen (kvasideliktien) välillä. Sen lisäksi, ettei tätä erottelua ole kaikissa tämän asetuksen kieliversioissa,⁵⁴ tuottamuksellisia tekoja koskevan ilmaisen sisällyttämisellä joihinkin niistä ei ole tarkoitus laajentaa tämän säännöksen soveltamisalaa. Todellisuudessa kyse on Ranskan oikeuden lainasta, sillä sen erityispiirteenä on erottaa toisistaan vahingonkorvausvastuu tahallisista teoista (deliktit) ja korvausvastuu varomattomuudella tai huolimattomuudella aiheutetuista vahingoista (tuottamukselliset teot, kvasideliktit).⁵⁵ Yhteenvetona voidaan todeta, että kyseisellä käsitteellä ainoastaan ilmaistaan asianomaisissa kieliversioissa, että tämä säännös kattaa ”vahingot” riippumatta siitä, onko ne aiheutettu

⁵⁰ Ks. tuomio 30.11.1976, Bier (21/76, EU:C:1976:166, 17 kohta). Tältä osin unionin tuomioistuin on toisinaan katsonut, että Bryssel I -asetuksessa käytettyjen käsitteiden tulkinnassa on käytettävä perustana tämän asetuksen tavoitteita ja järjestelmää sekä *niitä yleisiä periaatteita, jotka ilmenevät kansallisten oikeusjärjestysten muodostamasta kokonaisuudesta* (ks. mm. tuomio 25.3.2021, Obala i lučice (C-307/19, EU:C:2021:236, 60 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Bryssel I -asetuksesta ilmenevissä luokissa käytetään siviili-, kauppa- ja prosessioikeuden käsitteitä (sopimus, sopimukseen perustumaton vahingonkorvaus jne.), joiden merkitystä ei ole mahdollista päätellä pelkästään tämän asetuksen tavoitteiden ja järjestelmän perusteella. Antaakseen näille käsitteille itsenäisen määritelmän unionin tuomioistuin tukeutuu nimenomaisesti tai implisiittisesti muun muassa näihin samoihin yleisiin periaatteisiin, joista kunkin käsitteen ”ydin” voidaan johtaa. Kaikissa epäselvissä tapauksissa on annettava etusija luokittelulle, joka vastaa parhaiten kyseisen asetuksen tavoitteita ja järjestelmää (ks. analogisesti ratkaisuehdotukseni Verein für Konsumenteninformation, C-272/18, EU:C:2019:679, 47 kohta).

⁵¹ Tuomio 30.11.1976, Bier (21/76, EU:C:1976:166, 16 kohta). Ks. myös tuomio 16.7.2009, Zuid-Chemie (C-189/08, EU:C:2009:475, 28 kohta); tuomio 18.7.2013, ÖFAB (C-147/12, EU:C:2013:490, 34 kohta) ja tuomio 21.4.2016, Austro-Mechana (C-572/14, EU:C:2016:286, 41 kohta).

⁵² Ks. tuomio 21.4.2016, Austro-Mechana (C-572/14, EU:C:2016:286, 39 ja 40 kohta).

⁵³ Ks. vastaavasti tuomio 17.9.2002, Tacconi (C-334/00, EU:C:2002:499, 25 ja 27 kohta); tuomio 1.10.2002, Henkel (C-167/00, EU:C:2002:555, 41 ja 42 kohta); tuomio 18.7.2013, ÖFAB (C-147/12, EU:C:2013:490, 35–38 kohta); tuomio 21.4.2016, Austro-Mechana (C-572/14, EU:C:2016:286, 50 kohta) ja tuomio Wikingerhof, 33, 34 ja 36 kohta. Oikeudenvastaisen teon ajatus ilmenee Bryssel I -asetuksen useista kieliversioista (ks. muun muassa italiankielinen versio (”in materia di *illeciti civili* dolosi o colposi”) ja hollanninkielinen versio (”*onrechtmatige daad*”) (kursivointi tässä)). Ei voida kuitenkaan pitää poissuljettuna, että tämän asetuksen 5 artiklan 3 alakohtaa sovelletaan myös joihinkin ankaran vastuun tapauksiin, joiden osalta laissa säädetään, että tietty muutoin laillinen toiminta johtaa *riskiteoriaan* perustuvaan vastuuseen siitä muille aiheutuvista erityisistä vahingoista. Käsiteltävässä asiassa ei kuitenkaan ole kyse tästä erityisestä tilanteesta.

⁵⁴ Selvitysteni mukaan tuottamuksellista tekoa koskeva ilmaisu on jossakin muodossa Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohdan bulgarian-, espanjan-, tšekin-, saksan-, kreikan-, englannin-, ranskan-, kroaatin-, italian-, latvian-, liettuan-, unkarin-, maltan-, puolan-, romanian- ja sloveeninkielisissä versioissa. Tätä ilmaisua ei ole tämän asetuksen tanskan-, viron-, hollannin-, portugalil-, slovakki-, suomen- ja ruotsinkielisissä versioissa.

⁵⁵ Ks. Ranskan siviililain (code civil) 1241 §. Tämä erottelu ilmenee myös selvästi Bryssel I -asetuksen italiankielisestä versiosta (”in materia di *illeciti civili dolosi o colposi*”) (kursivointi tässä).

tahallisesti vai tuottamuksesta.⁵⁶ Tahalliset teot (deliktit) ja tuottamukselliset teot ovat näiden samojen ”tekojen” kaksi eri tasoa. Kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin itse toteaa, jos tuottamuksellinen teko kattaisi muun tyyppisiä oikeustosisieikkoja, kyseisessä 5 artiklan 3 alakohdassa ei annettaisi toimivaltaperustetta kyseessä oleville vaatimuksille.

62. Edellä esitetystä seuraa, että kanteessa ”vaaditaan vastaajan vastuun toteuttamista” tuomiossa Kalfelis tarkoitetulla tavalla ja se liittyy siten Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohdassa tarkoitettuun ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevaan asiaan”, jos se perustuu sopimukseen perustumattomaan velvoitteeseen, jonka perusteena on tämän ratkaisuehdotuksen 41 kohdassa selittämälläni tavalla ”vahinko” (tahallinen tai tuottamuksellinen teko), sellaisena kuin se on määritelty tämän ratkaisuehdotuksen 59 kohdassa.⁵⁷ Sitä vastoin vaatimus, joka perustuu sopimukseen perustumattomaan velvoitteeseen, jonka perusteena on muu oikeustosisieikka kuin ”vahinko”, ei kuulu tämän säännöksen soveltamisalaan. Kyseinen säännös ei toisin sanoen kata kaikkia sopimukseen perustumattomia velvoitteita vaan se kattaa niistä sellaisten velvoitteiden alaluokan, joita kutsun delikti- tai kvasideliktiperusteisiksi velvoitteiksi.

63. Vaikka ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevat asiat” käsittävä luokka, sellaisena kuin sitä on tulkittu tuomiossa Kalfelis, sisältää suuren määrän erilaisia vastuun lajeja,⁵⁸ kyse ei kuitenkaan ole – toisin kuin komissio antaa ymmärtää – jäännösluokasta, joka kattaisi kaikki vaatimukset, jotka perustuvat siviili- tai kauppaoikeudelliseen velvoitteeseen, joka ei liity Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 1 alakohdassa tarkoitetulla tavalla ”sopimusta koskevaan asiaan”.⁵⁹ Kyseisessä tuomiossa todettiin ainoastaan, että tämä säännös ja tämän asetuksen 5 artiklan 3 alakohta *sulkevat toisensa pois*, sillä sama vahingonkorvausvaatimus ei voi kuulua samanaikaisesti molempien säännösten soveltamisalaan.⁶⁰ On kuitenkin olemassa vaatimuksia, jotka eivät liity kumpaankaan säännökseen, koska ne perustuvat velvoitteisiin, jotka eivät ole sopimusperusteisia eivätkä myöskään delikti- tai kvasideliktiperusteisia.

64. Vaikka perusteettoman edun palauttamista koskevassa vaatimuksessa on *toiseksi* lähtökohtaisesti kyse sopimukseen perustumattomasta velvoitteesta,⁶¹ tämän velvoitteen perusteena ei ole Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohdassa tarkoitettu ”vahinko”, joka voidaan lukea vastaajan syyksi.⁶² Kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on tuonut esille,

⁵⁶ Ks. mm. Dickinson, A., *The Rome II Regulation*, Oxford University Press, 2008, s. 347 ja 348 ja em. Magnus, U. ja Mankowski, P., s. 271. Mielestäni tämän säännöksen soveltamisalaan kuuluvat myös ankaraa vastuuta koskevat tapaukset, jotka riippuvat yksinomaan vahingon toteamisesta, kaikista moraalisisista seikoista riippumatta.

⁵⁷ Ks. ratkaisuehdotukseni Wikingerhof, 46 kohta. Käänteisestä näkökulmasta unionin tuomioistuin on jo käyttänyt oikeudenvastaiseen menettelyyn perustuvan saamisen käsitettä (tuomio 25.10.2012, Folien Fischer ja Fofitec, C-133/11, EU:C:2012:664, 43 kohta).

⁵⁸ Ks. tuomio 30.11.1976, Bier (21/76, EU:C:1976:166, 18 kohta). Ks. eri esimerkkien osalta ratkaisuehdotukseni Wikingerhof, 48 kohta.

⁵⁹ Ks. julkisasiamies Gulmannin ratkaisuehdotus Reichert ja Kockler (C-261/90, ei julkaistu, EU:C:1992:78, Kok., s. 2169); julkisasiamies Jacobsin ratkaisuehdotus Engler (C-27/02, EU:C:2004:414, 53–57) ja julkisasiamies Bobekin ratkaisuehdotus Feniks (C-337/17, EU:C:2018:487, 98 kohta). Tosin 27.10.1998 annetussa tuomiossa Réunion européenne ym. (C-51/97, EU:C:1998:509, 24 kohta), 13.3.2014 annetussa tuomiossa Brogssitter (C-548/12, EU:C:2014:148, 27 kohta) ja 28.1.2015 annetussa tuomiossa Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, 44 kohta) todetaan, että vaikka kyseessä olleet vaatimukset eivät liittyneet ”sopimusta koskevaan asiaan”, niiden oli katsottava kuuluvan sopimukseen perustumattomien vahingonkorvausasioiden alaan. Unionin tuomioistuin katsoi kuitenkin näin sillä perusteella, että nämä vaatimukset perustuivat joka tapauksessa vastaajan vastuulla olevaan oikeudenvastaiseen tekoon, josta aiheutui kantajalle vahinkoa. Ainoa ratkaistava kysymys koski sitä, oliko tämä vastuu sopimus- vai deliktiperusteinen.

⁶⁰ Ks. tuomio Wikingerhof, 26 kohta.

⁶¹ Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 54 kohta.

⁶² Ks. vastaavasti House of Lords (Yhdistynyt kuningaskunta), tuomio 30.10.1997, Kleinwort Benson Ltd v. City of Glasgow District Council [1997] UKHL 43; em. Magnus, U. ja Mankowski, P., s. 272; em. Gaudemet-Tallon, H., s. 219; *Compétence et exécution des jugements en Europe*, LGD], Paris, 4e édition, 2010; em. Grušić, U., s. 86 ja em. Minois, M., s. 262–265.

perusteetonta etua ei nimittäin voida pitää tällaisena ”vahinkona”. Toisin kuin Tšekin hallitus ja komissio väittävät, kyse ei siis ole tässä säännöksessä tarkoitettusta tuottamuksellisesta teosta eli kvasideliktistä.

65. Tällaisen vaatimuksen taustalla oleva palauttamisvelvoite johtuu siitä, että vastaaja on vastaanottanut edun, ja siitä, ettei tämän edun saamiselle ole ”perustetta” (tässä tapauksessa tämä peruste on pikemminkin taannehtivasti poistunut).⁶³ Kuten Kroatian hallitus väittää perustellusti, tällainen vaatimus *ei edellytä kyseisen vastaajan syyksi luettavaa tekoa tai laiminlyöntiä*. Tässä ei ole kyse perusteettoman edun edellytyksestä. Kyseessä oleva velvoite on syntynyt spontaanisti vastaajan toiminnasta *riippumatta*.⁶⁴

66. Tšekin hallitus vastaa tähän, että edun saamisen aiheuttanut tapahtuma eli tässä tapauksessa sittemmin pätemättömäksi todetun täytäntöönpanomenettelyn toteuttaminen pitäisi rinnastaa Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohdassa tarkoitettuun ”vahinkoon”.

67. Mielestäni tällaista rinnastusta ei kuitenkaan ole syytä tehdä. Perusteettoman edun palauttamista koskevan vaatimuksen taustalla olevan velvoitteen perusteena ei *ensinnäkään* varsinaisesti ole tämän edun saamisen aiheuttanut tapahtuma vaan itse edun saaminen. Tätä tapahtumaa ei *toiseksi* myöskään voida aina lukea vastaajan syyksi. Usein se johtuu sen sijaan kantajasta – joka on esimerkiksi siirtänyt erehdyksessä aiheuttoman rahasumman. Vaikka tässä tapauksessa täytäntöönpanomenettely on toteutettu pääasian vastapuolen aloitteesta, sitä ei *lopuksi* voida pitää tämän ”vahinkona”, sillä tällaiseen tekoon ei liity mitään lainvastaista eikä se ole termin juridisessa merkityksessä aiheuttanut toiselle asianosaiselle vahinkoa.

68. Komissio vastaa puolestaan, että Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohdassa tarkoitettu vahinko on pääasian vastapuolen kannalta se, että se on jättänyt palauttamatta riidanalaisen edun pääasian valittajalle velvoiteoikeudellisista suhteista annetun lain 1111 §:n⁶⁵ vastaisesti.

69. Tämä väite ei voi menestyä. Väitetty palauttamisvelvoite on nimittäin lähtökohtaisesti ollut olemassa ennen pääasian vastapuolen mahdollista kieltäytymistä sen täyttämistä. Jos katsottaisiin, että kyseinen velvoite johtuisi tämän vastapuolen toiminnasta, kyse olisi kehäpäätelmästä. Kyseessä oleva velvoite perustuu aikaisempaan vaiheeseen: se on syntynyt jo ajankohtana, jona perusteeton etu on vastaanotettu (tässä tapauksessa ajankohtana, jona täytäntöönpanomenettely on todettu pätemättömäksi *ex tunc*).

70. Jos pelkästään sitä, että vastaaja ei ole täyttänyt olemassa olevaa velvoitetta, olisi tarkasteltava ”vahinkona”, Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohdalla olisi erittäin laaja soveltamisala, sillä siviili- ja kauppaoikeuden alalla nostettua kannetta perustellaan yleensä sillä, että vastaaja on jättänyt täyttämättä väitetyn velvoitteen.⁶⁶

71. Toisin kuin komissio väittää, tätä tilannetta ei voida verrata tilanteeseen, josta oli kyse tuomion *Austro-Mechana*⁶⁷ taustalla olleessa asiassa, johon ennakkoratkaisua pyytäneet tuomioistuin niin ikään vetoaa. Kyseisen asian olosuhteet ovat nähdäkseni täysin erityiset.

⁶³ Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 32 kohta.

⁶⁴ Ks. vastaavasti tuomio 16.12.2008, *Masdar (UK) v. komissio* (C-47/07 P, EU:C:2008:726, 49 kohta) ja julkisasiamies Wahlin ratkaisuehdotus *Siemens Aktiengesellschaft Österreich* (C-102/15, EU:C:2016:225, 62 kohta).

⁶⁵ Toistettu tämän ratkaisuehdotuksen 11 kohdassa.

⁶⁶ Ks. julkisasiamies Wahlin ratkaisuehdotus *Siemens Aktiengesellschaft Österreich* (C-102/15, EU:C:2016:225, 61 kohta). Tämä olisi vastoin periaatetta, jonka mukaan tätä säännöstä on tulkittava suppeasti (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 83 kohta).

⁶⁷ Tuomio 21.4.2016 (C-572/14, EU:C:2016:286).

72. Kyseisessä tuomiossa unionin tuomioistuin totesi, että tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa annetun direktiivin 2001/29/EY⁶⁸ 5 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettun ”sopivan hyvityksen” maksamista koskeva vaatimus, kuten se, jonka tekijänoikeuksien yhteisvalvontajärjestö Austro-Mechana oli esittänyt Amazon-yhtiötä vastaan, kuuluu Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohdassa tarkoitettuihin ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskeviin asioihin”.⁶⁹ Vaatimuksen perusteena oli Amazonille Itävallan oikeuden nojalla asetettu velvoite maksaa tämä ”hyvitys” siitä syystä, että se saattoi Itävallan alueella markkinoille tallennusvälineitä.⁷⁰ Kyse ei ollut oikeudenvastaisesta teosta. Tämä menettely myötävaikutti kuitenkin oikeudenhaltijoille niiden suojattujen aineistojen yksityisestä kopioinnista aiheutuneeseen vahinkoon. Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kyseisen ”hyvityksen” tarkoituksena on korvata tämä vahinko. Yhteisvalvontajärjestönä Austro-Mechana peri tämän saman hyvityksen edustamiensa oikeudenhaltijoiden puolesta. Vahinko, johon tämä järjestö vetosi, oli siis todellisuudessa oikeudenhaltijoille aiheutunutta vahinkoa. Toisin sanoen vaatimuksen perusteena oleva velvoite perustui kaiken kaikkiaan ”vahinkoon”.⁷¹ Itävaltaisilla tuomioistuimilla oli myös parhaat edellytykset arvioida näille samoille oikeudenhaltijoille itävaltalaisien kuluttajien yksityisestä kopioinnista (joka potentiaalisesti riippui Amazon-yhtiöiden Itävallassa myymien tallennusvälineiden lukumäärästä) aiheutunutta vahinkoa ja siten ratkaista sopivan hyvityksen määrä, joka näiden yhtiöiden oli maksettava.⁷²

73. *Kolmanneksi* tulkinta, jonka mukaan perusteettoman edun palauttamista koskeva vaatimus ei kuulu Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohdan soveltamisalaan, vahvistetaan mielestäni tuomion Kalfelis eräässä toisessa kohdassa. Muistutan, että kyseiseen tuomioon johtaneessa asiassa oli kyse yksityisestä henkilöstä, joka oli nostanut pankkiaan vastaan kanteen tuloksettomien arvopaperikauppojen seurauksena ja esittänyt tässä yhteydessä kumulatiivisia vaatimuksia, joilla oli kolme erityyppistä perustetta: sopimukseen perustuva vahingonkorvausvastuu, sopimukseen perustumaton vahingonkorvausvastuu ja perusteeton etu. Tässä yhteydessä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyi yhteisöjen tuomioistuimelta, oliko Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohdan nojalla sopimukseen perustumattomaan vahingonkorvausvastuuseen perustuvan kanteen osalta toimivaltainen tuomioistuin liittäen toimivaltainen ratkaisemaan myös sopimukseen perustuvaan vahingonkorvausvastuuseen ja perusteettomaan etuun perustuvat kanteet.

74. Yhteisöjen tuomioistuin vastasi tähän kysymykseen, että ”tuomioistuin, joka on [Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohdan] nojalla toimivaltainen tutkimaan kanteen siltä osin kuin se perustuu sopimukseen perustumattomaan vahingonkorvausvastuuseen, ei ole toimivaltainen tutkimaan samaa kannetta siltä osin kuin se perustuu *sopimukseen perustuvaan vahingonkorvausvastuuseen*”.⁷³ Edellisessä kohdassa mieleen palautetussa asiayhteydessä luettuna ilmaisulla muu kuin deliktiperusteinen vastuu viitataan implisiittisesti mutta väistämättä sopimukseen perustuvaan vastuuseen ja *perusteettomaan etuun*.

⁶⁸ 22.5.2001 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EYVL 2001, L 167, s. 10).

⁶⁹ On syytä muistaa, että jäsenvaltioiden, jotka ottavat käyttöön lainsäädännössään oikeudenhaltijoille tunnustetusta suojattujen aineistojensa kappaleenvalmistusoikeudesta säädetyn yksityiseen käyttöön tarkoitettuja kopioita koskevan poikkeuksen (jota kutsutaan yksityistä kopiointia koskevaksi poikkeukseksi), on säädettävä sopivan hyvityksen suorittamisesta näille oikeudenhaltijoille. Vaikka lähtökohtaisesti näitä kopioita valmistavien käyttäjien pitäisi suorittaa tämä ”hyvitys”, jäsenvaltiot voivat myös päättää, että siitä vastaavat henkilöt, jotka saattavat markkinoille tämän kopioinnin mahdollistavia tallennusvälineitä (ks. direktiivin 2001/29 5 artiklan 2 kohdan b alakohta ja tuomio 21.4.2016, Austro-Mechana, C-572/14, EU:C:2016:286, 17–26 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

⁷⁰ Ks. tuomio 21.4.2016, Austro-Mechana (C-572/14, EU:C:2016:286, 37 kohta).

⁷¹ Tässä tuomiossa on siis kyse tämän ratkaisuehdotuksen alaviitteessä 53 mainituista tapauksista.

⁷² Ks. vastaavasti ratkaisuehdotukseni Austro-Mechana (C-572/14, EU:C:2016:90, 93 kohta). Tässä tapauksessa ei mielestäni ole kyse tällaisesta riidan läheisyydestä (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 84–89 kohta).

⁷³ Tuomio Kalfelis, 19 kohta (kursivointi tässä).

75. Toisin kuin Tšekin hallitus ja komissio katsovat, *neljänneksi* mielestäni Rooma II -asetuksen sanamuoto pikemminkin tukee tässä ratkaisuehdotuksessa esitettyä tulkintaa kuin kyseenalaistaa sen.

76. Kuten totean tämän ratkaisuehdotuksen 47 kohdassa, tässä asetuksessa sen soveltamisalaan kuuluviin ”sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin” sisältyvät perusteettomaan etuun perustuvat velvoitteet, jotka kuuluvat kyseisen asetuksen yhteydessä *erityiseen luokkaan*.⁷⁴

77. Tarkemmin sanottuna Rooma II -asetuksen II luku käsittää *yhtäältä* säännöt, joita sovelletaan ”vahingonkorvausvastuun perustavasta tapahtumasta” johtuviin sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin. Tällä käsitteellä on mielestäni oltava sama merkitys kuin Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohtaan sisältyvällä vahingon käsitteellä.⁷⁵ Tässä tarkoitetaan siis tämän ratkaisuehdotuksen 62 kohdassa mainittuja deliktiperusteisia tai kvasideliktiperusteisia velvoitteita.⁷⁶ Tämä II luku käsittää siis samat velvoitteet kuin kyseinen 5 artiklan 3 alakohta.⁷⁷

78. Rooma II -asetuksen III lukuun on *toisaalta* koottu säännöt, joita sovelletaan sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin, jotka johtuvat ”muusta teosta kuin oikeudenloukkauksesta”.⁷⁸ Kyseessä oleviin velvoitteisiin perustuvien vaatimusten ei lähtökohtaisesti pitäisi kuulua Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohdan soveltamisalaan.⁷⁹ Tämä III luku käsittää perusteettoman edun. Tämä luokittelu vahvistaa sen, että tällaiseen etuun perustuvan vaatimuksen taustalla olevan palauttamisveloitteen perusteena ei ole kyseisessä 5 artiklan 3 alakohdassa tarkoitettu ”vahinko”.⁸⁰

79. *Edellä esitetyn perusteella* katson, että perusteettoman edun palauttamisvaatimukset eivät kuulu Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohdan soveltamisalaan.⁸¹

⁷⁴ Tämä on yhdenmukaista sen kanssa, että jäsenvaltioiden aineellisessa oikeudessa perusteeton etu kuuluu omaan sui generis -luokkaansa (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 29 kohta).

⁷⁵ Ottaen huomioon unionin lainsäätäjän ilmaisema pyrkimys yhdenmukaisuuteen näiden kahden asetuksen tulkinnassa (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 42 kohta).

⁷⁶ Toisin kuin Bryssel I -asetuksen joissakin kieliversioissa, Rooma II -asetuksessa ei viitata kvasideliktiä eli tuottamuksellista tekoa koskevaan käsitteeseen. Tämän viimeksi mainitun asetuksen johdanto-osan 11 ja 12 perustelukappaleessa täsmennetään kuitenkin, että sen sisältämiä lainvalintasääntöjä sovelletaan muun muassa vahingoista vastaamiseen ja objektiiviseen vastuuseen.

⁷⁷ Ks. vastaavasti tuomio 28.7.2016, Verein für Konsumenteninformation (C-191/15, EU:C:2016:612, 39 kohta). Kuitenkin siten, että Bryssel I -asetuksen aineellinen soveltamisala sisältää poikkeuksia, joita Rooma II -asetuksessa ei ole, ja päinvastoin.

⁷⁸ Ks. Rooma II -asetuksen johdanto-osan 29 perustelukappale.

⁷⁹ Viittaan jälleen tämän ratkaisuehdotuksen 62 kohtaan. Tässä mielessä Rooma II -asetuksen soveltamisala on nähdäkseni laajempi kuin Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohdan soveltamisala. On totta, että 17.9.2002 annetussa tuomiossa Tacconi (C-334/00, EU:C:2002:499) todettiin, että sopimusneuvotteluihin perustuvaan vastuuseen perustuvassa kanteessa on kyse tässä säännöksessä tarkoitettusta ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevasta asiasta”, vaikka unionin lainsäätäjällä on luokitellut Rooma II -asetuksen 12 artiklassa sopimuskentekotuottamuksen (culpa in contrahendo) ”muuksi teoksi kuin oikeudenloukkaukseksi”. Tässä on tiettyä epäjohdonmukaisuutta. Kuten tuomiossa todettiin, velvollisuus korvata perusteettomasta sopimusneuvottelujen katkaisemisesta aiheutunut vahinko johtuu vastaajan syyksi luettavasta ”vahingosta” eli sellaisten oikeussääntöjen rikkomisesta, joilla veloitetaan osapuolet toimimaan vilpittömässä mielessä tällaisissa neuvotteluissa (ks. kyseisen tuomion 25 ja 27 kohta).

⁸⁰ Mielestäni 22.7.2003 annetun ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi sopimuksenulkoiisiin velvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma II) (KOM(2003) 427 lopullinen) perustelujen sivulta 8 ilmenevä komission väite, jonka mukaan perusteeton etu kuuluu ”kvasideliktihin”, on siis virheellinen. ”Kvasideliktit” kuuluvat ”vahingonkorvausvastuun perustavina tapahtumina” Rooma II -asetuksen II luvun soveltamisalaan, toisin kuin perusteeton etu.

⁸¹ Korostettakoon, että ratkaiseva seikka ei ole se, että tällaisen vaatimuksen kohteena on omaisuuden *palauttaminen*. Kuten totean tämän ratkaisuehdotuksen 41 kohdassa, vaatimuksen luokittelu riippuu vaatimuksen perusteena olevan veloitteen *perusteesta* eikä kantajan vaatimasta korjauskeinosta (*remedy*). Mielestäni ”vahinkoon” perustuvat palauttamisvaatimukset (ks. common law’n käsite ”restitution for wrongdoing”) kuuluvat Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohdan soveltamisalaan (ks. vastaavasti em. Magnus, U. ja Mankowski, P., s. 272). Sama pätee soveltuvin osin Rooma II -asetuksen yhteydessä (ks. em. Dickinson, A., s. 301–307, 496 ja 497).

80. Toisin kuin Tšekin hallitus antaa ymmärtää, tämä tulkinta ei johda minkäänlaiseen oikeussuojan epäämiseen. Tilanteissa, joissa tämän asetuksen 5 artiklan 1 alakohta ei ole sovellettavissa,⁸² tästä seuraa ainoastaan, että yksityisellä ei ole vaihtoehtoista toimivaltaperustetta perusteettomaan etuun perustuvalla kanteella, joka on nostettava vastaajan kotipaikan jäsenvaltion tuomioistuimissa kyseisen asetuksen 2 artiklan 1 kohdassa säädetyn yleissäännön mukaisesti.⁸³

81. Lisäksi tämä lopputulos on *ensinnäkin* täysin Bryssel I -asetuksen järjestelmän mukainen. On syytä muistaa, että tämä asetus perustuu juuri vastaajan kotipaikan mukaan määräytyvää toimivaltaperustetta koskevaan *periaatteeseen*.⁸⁴ Unionin tuomioistuin on tältä osin toistuvasti todennut, että tämä yleissääntö, joka on ilmaus *actor sequitur forum rei* -säännöstä,⁸⁵ selittyy sillä, että vastaaja voi lähtökohtaisesti puolustautua helpommin kotipaikkansa tuomioistuimissa.⁸⁶ Tätä päätöstä asettaa vastaaja edullisempaan asemaan perustellaan vuorostaan sillä, että vastaaja on yleensä oikeudenkäynnissä heikommassa asemassa, koska hän ei ole pannut sitä vireille ja koska kantaja on nostanut kanteen häntä vastaan.⁸⁷

82. Näin ollen ei voida väittää komission tavoin, että siltä osin kuin kyse on siviili- ja kauppaoikeudellisista velvoitteista, Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 1 alakohdan ja 5 artiklan 3 alakohdan välillä ei pitäisi olla ”lainaukkoa” ja että siten vastaajan kotipaikan jäsenvaltion tuomioistuinten toimivallalle pitäisi aina olla vaihtoehtoinen toimivaltaperuste. Jos näissä säännöksissä säädetty vaihtoehtoiset oikeuspaikat olisivat aina käytettävissä, yleissääntö jäisi toissijaiseen asemaan ja kantaja asetettaisiin huomattavasti edullisempaan asemaan unionin lainsäätäjän tahdon vastaisesti.⁸⁸

83. Edellä esittämälläni tavalla unionin tuomioistuin on sitä vastoin toistuvasti todennut, että Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohtaa on poikkeuksena tähän yleissääntöön tulkittava suppeasti, minkä vuoksi sen ei voida ”tulkita koskevan muita kuin” tässä säännöksessä ”nimenomaisesti tarkoitettuja tilanteita”.⁸⁹ Jos ilmaisua ”vahinko” tulkittaisiin yhtä laajasti kuin Tšekin hallitus tai komissio esittää, tätä säännöstä sovellettaisiin juuri tilanteeseen, jota siinä ei ole nimenomaisesti tarkoitettu, eli perusteetonta etua koskevaan tilanteeseen.⁹⁰

⁸² Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 44–52 kohta.

⁸³ Tilanne on siis selvästi erilainen kuin tilanne, josta oli kyse 16.12.2008 annetussa tuomiossa *Masdar (UK) v. komissio* (C-47/07 P, EU:C:2008:726), johon Tšekin hallitus viittaa. Tässä tuomiossa todettiin, että unionin tuomioistuimet (joilla on yksinomainen toimivalta SEUT 268 artiklan ja SEUT 340 artiklan toisen alakohdan nojalla ratkaista unioniin kohdistuvat ”sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta” koskevat vaatimukset) ovat tällä perusteella toimivaltaisia tutkimaan myös perusteettomaan etuun perustuvan kanteen (ks. tämän tuomion 48 kohta). Päinvastainen tulkinta voisi tuomion mukaan johtaa oikeussuojan epäämiseen. Koska EUT-sopimuksen järjestelmässä kansalliset tuomioistuimet ovat toimivaltaisia ratkaisemaan unionin ”sopimussuhteeseen perustuvaa vastuuta” koskevat asiat ja unionin tuomioistuimet sen ”sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta” koskevat asiat, jälkimmäisen käsitteen suppea tulkinta olisi voinut mahdollisesti johtaa negatiiviseen toimivaltaristiriitaan, jolloin kansallisilla tuomioistuimilla tai myöskään unionin tuomioistuimilla ei olisi oikeutta tutkia tällaista kannetta (ks. kyseisen tuomion 49 kohta). Tätä ongelmaa ei sen sijaan ole Bryssel I -asetuksen järjestelmässä.

⁸⁴ Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 35 kohta.

⁸⁵ Tämä periaate ilmentää ajatusta, jonka mukaan kantajan on nostettava kanne vastaajaa vastaan tämän kotipaikan tuomioistuimissa.

⁸⁶ Ks. mm. tuomio 17.6.1992, *Handte* (C-26/91, EU:C:1992:268, 14 kohta); tuomio 13.7.2000, *Group Josi* (C-412/98, EU:C:2000:399, 35 kohta) ja tuomio 19.2.2002, *Besix* (C-256/00, EU:C:2002:99, 52 kohta).

⁸⁷ Ks. tuomio 20.3.1997, *Farrell* (C-295/95, EU:C:1997:168, 19 kohta).

⁸⁸ Ks. vastaavasti julkisasiamies *Jacobsonin* ratkaisuehdotus *Engler* (C-27/02, EU:C:2004:414, 55 kohta).

⁸⁹ Ks. mm. tuomio 18.7.2013, *ÖFAB* (C-147/12, EU:C:2013:490, 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

⁹⁰ Tämä suppeaa tulkintaa koskeva logiikka on erityisen tärkeä sen vuoksi, että päinvastainen ratkaisu johtaisi monissa tapauksissa toimivallan tunnustamiseen kantajan kotipaikan tuomioistuimille, jolloin vahvistettaisiin Bryssel I -asetuksessa säädetyn yleissäännön kanssa täysin ristiriidassa oleva *forum actoris* -sääntö (ks. tuomio 19.9.1995, *Marinari*, C-364/93, EU:C:1995:289, 13 kohta). Komissio ehdottaa, että ”paikkakuntana, missä vahinko sattui”, pidettäisiin paikkaa, jossa etu olisi pitänyt palauttaa kantajalle, mikä useimmissa tapauksissa johtaisi nähdäkseni kantajan kotipaikan tuomioistuinten toimivaltaan.

84. En ole myöskään vakuuttunut siitä, että Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohdan taustalla olevat läheisyyden ja hyvän lainkäytön tavoitteet⁹¹ edellyttäisivät toisenlaista tulkintaa.

85. Sen lisäksi, ettei näillä tavoitteilla voida missään tapauksessa poiketa kyseisen 5 artiklan 3 alakohdan sanamuodosta, epäilen, että tässä tapauksessa pääasiassa kyseessä olevan vaatimuksen ja kroatialaisen tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi pääasian valittaja on saattanut asian, välillä olisi ”erityisen läheinen liittymä” ja että kyseisellä tuomioistuimella olisi siten välttämättä saksalaisia tuomioistujia paremmat edellytykset käsitellä tämän yhtiön väitteet eli ratkaista, täyttyvätkö tällaisen edun saamisen edellytykset,⁹² muun muassa asian kannalta merkityksellisen näytön hankkimisen ja arvioinnin osalta.

86. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin, johon Tšekin hallitus ja komissio yhtyvät, katsoo asian olevan näin sillä perusteella, että edun saamisen aiheuttanut tapahtuma eli BP EUROPLAN edeltäjän vireille panema täytäntöönpanomenettely on toteutettu Kroatiassa. Kaikki asian kannalta merkitykselliset tosiseikat liittyvät siten tähän maahan, kun taas ainoastaan pääasian vastapuolen kotipaikka on Saksassa.

87. Ratkaistaessa perusteettoman edun palauttamista koskeva vaatimus on kuitenkin ennen kaikkea selvitettävä, onko tällaista etua saatu. Sen paikkakunnan tuomioistuimilla, missä edun saamisen aiheuttanut tapahtuma sattui, ei siten näytä olevan parhaita edellytyksiä tällaisen vaatimuksen ratkaisemiseen, vaan on valittava sen paikkakunnan tuomioistuimet, missä vastaajan väitetään saaneen etua.

88. Rooma II -asetuksen 10 artiklan 3 kohdassa säädetään analogisesti, että kun perusteeton etu on syntynyt ilman osapuolten välistä olemassa olevaa suhdetta ja kun osapuolten asuinpaikka ei ole samassa maassa, siitä seuraavaan sopimukseen perustumattomaan veloitteeseen sovelletaan sen maan lakia, jossa ”perusteeton etu syntyi”. Siinä ei siis tarkoiteta maata, jossa edun syntymisen aiheuttanut tapahtuma sattui, vaan maata, jossa vastaaja sai kyseessä olevan taloudellisen edun. Esillä olevan kaltaisessa tapauksessa, jossa varoja on siirretty pankkitilille, edun saamisen maa on se, jossa sijaitsee pankki, jossa tämä tili on.⁹³

89. Tässä tapauksessa on todennäköistä, että tämä paikkakunta sijaitsee Saksassa.⁹⁴ Siltä osin kuin vastaajan kotipaikan jäsenvaltion tuomioistuimet vastaavat paikkakuntaa, missä etu vastaanotettiin, niillä on siis parhaat edellytykset arvioida, onko tämä etu todella saatu.⁹⁵ Tästä seuraa mielestäni, ettei yleisesti ole sellaista läheistä liittymää, joka yhdistäisi perusteettomaan etuun perustuvat vaatimukset johonkin muuhun kuin vastaajan kotipaikan perusteella määräytyvään toimivaltaiseen tuomioistuimeen.⁹⁶

⁹¹ Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 36 kohta.

⁹² Sellaisina kuin ne on todettu tämän ratkaisuehdotuksen 31 kohdassa.

⁹³ Ks. tältä osin Commercial Court, Queen’s Bench Division (Yhdistynyt kuningaskunta), tuomio 15.7.2015, Banque Cantonale de Genève v. Polevent Ltd ym., [2016] 2 W.L.R. 550, § 18 ja em. Dickinson, A., s. 503–508. Lainsäädäntömenettelyn aikana parlamentti ehdotti, että liittymäperusteeksi hyväksyttäisiin ”sen maan laki, jossa perusteettoman edun aiheuttanut tilanne on pääosin tapahtunut, riippumatta siitä, missä valtiossa perusteeton etu on saatu” (kursivointi tässä) (ks. Euroopan parlamentin kanta, vahvistettu ensimmäisessä käsittelyssä 6.7.2005, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o/2005 antamiseksi sopimuksenulkoiisiin velvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma II), asiakirja P6_TC1-COD(2003)0168). Unionin lainsäätävä ei kuitenkaan lopulta hyväksynyt tätä ehdotusta.

⁹⁴ Ennakkoratkaisupyynnössä ei kuitenkaan esitetä tältä osin täsmennyksiä.

⁹⁵ Näyttö siitä, että pääasian vastapuoli on vastaavasti menettänyt edun ja ettei edulle ole ”perustetta”, perustuu nähdäkseni tässä tapauksessa Rhovni sudin tuomioon (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 14 kohta), joka voidaan tunnustaa Saksassa ilman eri menettelyä (ks. Bryssel I -asetuksen 33 artikla).

⁹⁶ Ks. julkisasiamies Wahlin ratkaisuehdotus Siemens Aktiengesellschaft Österreich (C-102/15, EU:C:2016:225, 69 kohta) ja House of Lords (Yhdistynyt kuningaskunta), Kleinwort Benson Limited v. City of Glasgow District Council, Lord Goffin kannanotto.

90. HRVATSKE ŠUMELLE aiheutuva käytännön haitta siitä, että sen on nostettava kanne BP EUROPAa vastaan tämän kotipaikan jäsenvaltion tuomioistuimissa – ja kuten muistetaan, tämä haitta johtuu unionin lainsäätäjän tahdosta⁹⁷ –, kompensoidaan menettelyyn liittyvällä edulla: jos oletetaan, että vaatimus on perusteltu, ja jos pääasian vastapuolen omaisuus sijaitsee Saksassa, pääasian valittajalla on jo kansallinen täytäntöönpanoperuste riidanalaisen määrän perimiseksi – saksalaisten tuomioistuinten tuleva tuomio – sen sijaan, että sen täytyisi turvautua eksekvatuurimenettelyyn, jotta mahdollinen kroatialainen tuomio julistettaisiin tässä jäsenvaltiossa täytäntöönpanokelpoiseksi.⁹⁸

V Ratkaisuehdotus

91. Kaiken edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Visoki trgovački sud Republike Hrvatsken esittämään ensimmäiseen kysymykseen seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohtaa ja 5 artiklan 3 alakohtaa on tulkittava siten, että perusteettoman edun palauttamista koskevassa vaatimuksessa

- ei ole kyse ensin mainitussa säännöksessä tarkoitetusta ”sopimusta koskevasta asiasta”, paitsi jos vaatimus liittyy läheisesti oikeudenkäynnin asianosaisten väliseen aiempaan olemassa olevaan tai olemassa olevaksi oletettuun sopimussuhteeseen
- ei ole kyse jälkimmäisessä säännöksessä tarkoitetusta ”sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevasta asiasta”.

⁹⁷ Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 81 kohta.

⁹⁸ Ks. Bryssel I -asetuksen 38–41 artikla.